

– Текст під час виступу може відрізнятись від цього варіанту –

Переклад з англійської забезпечила Міжнародна академія нюрнберзьких принципів

Виступ Каті Кеул, державної міністерки при Федеральному міністерстві закордонних справ,

на лекції професора, почесного доктора права Клауса Кресса з Університету Кельна,

що відбулася 4 травня 2023 р.

Лекцію організувала Міжнародна академія Нюрнберзьких принципів.

Професоре Кресс, директоре Зафферлінг,

пане мер Кеніг, пані та панове!

Щиро тішуся з можливості відвідати цю важливу лекцію й подію, що відбувається в залі суду № 600, – місці, де зародилося сучасне міжнародне кримінальне право. Я вітаю рішення Міжнародної академії Нюрнберзьких принципів і її нового очільника професора Зафферлінга вибрати цього року таку важливу політичну й юридичну тему,

як відповідальність держав і боротьба з безкарністю керівництва держав, особливо за вчинення злочину агресії. Важко переоцінити значущість цього питання.

На жаль, повномасштабне вторгнення Росії в Україну й агресивна війна Росії показали, наскільки важливо підтримувати та захищати Статут ООН, суверенітет держав і міжнародне право.

Професоре Кресс,

спершу хочу подякувати Вам за таку цікаву лекцію. Ви знаєте, яке велике значення для мене має наше спілкування й обговорення цих питань, зокрема під час нашої минулої зустрічі у Федеральному міністерстві закордонних справ у Берліні.

Ми цілковито погоджуємося, що слід притягувати до відповідальності за злочин агресії, і ось наша керівна думка: за жодних умов злочин агресії не може лишатися непокараним – ані в цій агресивній війні, яку зараз веде Росія, ані в будь-якій іншій ситуації, що може коли-небудь трапитися. Якщо на цьому етапі перемаже право сильного, то це зведе нанівець перемогу правосуддя в майбутньому.

Саму тому в 2010 р. у Кампалі ми підтримували розширення юрисдикції Міжнародного кримінального суду (МКС), яка обмежувалася трьома видами злочинів. Тоді нам удалося додати четвертий пункт, а саме злочин агресії. Ця

реформа не була ідеальною, адже довелося йти на важкі компроміси, і її недоліки чітко помітно саме зараз.

Відсутність кримінального переслідування, як-от у випадку нападу Росії на Україну, завдає болю. Тому зараз ми знову докладаємо зусиль, щоби реформувати МКС, а саме зробити його юрисдикцію щодо злочину агресії універсальною. 16 січня міністерка закордонних справ Німеччини Анналена Бербок чітко заявила про це у своїй промові, яку виголосила в Гаазькій академії міжнародного права.

Проте, як ми добре знаємо, швидко реформувати Статут неможливо. Багато держав, зокрема деякі держави Великої сімки, не підтримують ідею внесення змін. Однак ми прагнемо докласти якомога більше зусиль, щоби поширити юрисдикцію МКС на агресивні війни. Зараз ми спостерігаємо за імпульсом, який виник через обурливий напад Росії на Україну, та який має стати основою для створення унікального всеосяжного рішення, а не лише для вирішення цієї конкретної ситуації.

Однак ми знаємо про нашу історичну відповідальність - не лише як держави, яка перебувала в цій залі суду, - але і як однієї з 44 країн, що підтримали внесення змін до Статуту МКС під час конференції в Кампалі. У майбутньому мусить бути можливість розслідувати злочин агресії, учинений громадянами будь-якої держави, незалежно від того, чи ратифікувала держава-агресор Римський статут.

У такому разі можливість кримінального переслідування за злочини, пов'язані з агресивною війною, ґрунтуватиметься на двох фактах: ратифікації Статуту МКС державою, на яку напали, та злочині, вчиненому на її території. Саме це є й буде обов'язковою умовою чинності юрисдикції МКС, навіть якщо до Статуту вноситимуть зміни. Ось чому ми чітко наполягаємо на тому, щоби сама Україна ратифікувала Римський статут.

Зараз ми працюємо над розширенням законодавчої бази в межах угод, проте ми в жодному разі не сидітимемо, склавши руки, у зв'язку з агресією Росії, яка триває. Ми рішуче налаштовані використати наявну законодавчу базу, щоби забезпечити якомога повнішу відповідальність за кримінальні злочини.

Тому ми підтримуємо ідею створення спеціального інтернаціоналізованого трибуналу щодо злочину агресії проти України, юрисдикція якого ґрунтуватиметься на законах України. Треті сторони не зможуть поставити під сумнів легітимність такого суду, який базуватиметься на кримінальному праві України.

Протягом останніх тижнів я мала багато дискусій із цього питання, одна з останніх відбулася з партнерами зі США, які підтримують ідею створення інтернаціоналізованого суду. Багато інших партнерів також схвалюють цю ідею, особливо держави Великої сімки.

Самий факт того, що Сполучені Штати - після важкого процесу узгодження з Державним департаментом, Пентагоном, Міністерством юстиції та Радою

національної безпеки - також підтримали ідею створення спеціального інтернаціоналізованого трибуналу, нагадує міні-версію німецької політики нової ери (mini-Zeitenwende), але в розрізі США.

18 квітня цього року міністри закордонних справ держав Великої сімки та Високий представник ЄС опублікували комюніке, де висловили спільну позицію щодо найефективнішого способу забезпечити відповідальність за злочин агресії проти України.

Вони заявили: «Ми підтримуємо вивчення можливостей щодо створення інтернаціоналізованого трибуналу на основі судової системи України з метою притягнення до відповідальності за злочин агресії проти України».

Авторитетність цього суду посилюватимуть міжнародні елементи:

- розташування за межами України;
- міжнародний слідчий орган і судові органи;
- міжнародна фінансова підтримка;
- підтримка ООН у формі резолюції Генеральної Асамблеї, яка вітатиме створення такого трибуналу.

Ми вважаємо, що такому суду також вдасться висунути обвинувачення щодо злочину агресії до дої вищого керівництва, навіть попри функціональний імунітет російських очільників.

Водночас ми впевнені, що "трійка" (глава держави, глава уряду, міністр закордонних справ) є винятком, адже лише МКС має повноваження подолати їхній імунітет, - що є, до речі, іще однією нещодавньою зміною в міжнародному праві. Федеральний уряд вважає, що навіть Генеральна Асамблея ООН не має повноважень це змінити.

Резолюції Генеральної Асамблеї можуть лише забезпечити політичну підтримку спеціальним судам, але не закладають правові основи для створення судів і, таким чином, не можуть встановити їхню легітимність.

Легітимність усіх попередніх спеціальних судів ґрунтувалася або на резолюціях Ради Безпеки ООН (справа президента Судану Омара аль-Башира), або на згоді держави, справа якої розглядається, як у випадку зі Сьєрра-Леоне. Попри всі наші колективні побоювання щодо обмеженості наявної правової бази, на жаль, ми не маємо короткого шляху до встановлення легітимності.

Ми шукаємо рішення на основі чинного права. Так ми не лише не наражаємо себе на критику, але й не даємо приводів поставити під сумнів роботу МКС або послабити його становище. Крім того, таке рішення підкреслить потребу комплексного реформування та розширення повноважень МКС.

На цьому я хочу завершити та подякувати всім іще раз за запрошення.

Я ціную не лише наукову дискусію, але й обговорення правових питань, що є ґрунтовним і важливим інструментом для створення нових ідей і їх оцінювання.

Я вдячна Міжнародній академії Нюрнберзьких принципів за організацію вже другого заходу в межах цієї серії лекцій і хочу подякувати всім присутнім у цій історичній залі суду.

Я із задоволенням візьму участь в обговоренні та відповім на запитання аудиторії.